

Avropa İnsan H uquqları Konvensiyası

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROP ENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

11 və 14 sayılı sayılı Protokollara müvafiq olaraq dəyişdirilmiş

və Əlavə protokol, 4, 6, 7, 12 və 13 sayılı Protokollar

Konvensiyanın mətni 1 iyun 2010-cu ildə qüvvəyə minmiş 14 sayılı Protokolun (CETS No. 194) müddəaları əsasında edilmiş düzəlişlərlə təqdim olunur. Konvensiyanın mətni 21 sentyabr 1970-ci ildə qüvvəyə minmiş 3 sayılı Protokolla (ETS No. 45), 20 dekabr 1971-ci ildə qüvvəyə minmiş 5 sayılı Protokolla (ETS No. 55) və 1 yanvar 1990-cı ildə qüvvəyə minmiş 8 sayılı Protokolla (ETS No. 118) dəyişdirilmiş və həmçinin 21 sentyabr 1970-ci ildə qüvvəyə minmiş 2 sayılı Protokolu (ETS No.44) həmin Protokolun 5-ci Maddəsinin 3-cü bəndinə müvafiq olaraq özündə əks etdirmişdir. Bu Protokollara əsasən dəyişilmiş və əlavə edilmiş müddəalar 1 noyabr 1998-ci ildə qüvvəyə minmiş 11 sayılı Protokolla (ETS No. 155) əvəz edilmişdir. Həmin gündən etibarən 1 oktyabr 1994-cü ildə qüvvəyə minmiş 9 sayılı Protokol (ETS No. 140) qüvvədən düşmüş və 10 sayılı Protokol (ETS no. 146) öz əhəmiyyətini itirmişdir.

Konvensiya və onun Protokollarının imzalanma və ratifikasiyası, həmçinin bəyannamə və qeyd-şərtlərin tam siyahısı barədə məlumatı www.conventions.coe.int saytıdan ala bilərsiniz.

Konvensiyanın yalnız ingilis və fransız dilində olan versiyaları etibarlıdır. Hazırkı tərcümə Konvensiyanın rəsmi versiyası deyil.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex
www.echr.coe.int

MÜNDƏRICAT

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyası.....	5
Əlavə protokol	32
4 sayılı Protokol	35
6 sayılı Protokol	39
7 sayılı Protokol	43
12 sayılı Protokol	49
13 sayılı Protokol	53

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyası

Roma, 4.XI.1950

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Konvensiyayı imzalayan hökumətlər,

1948-ci il dekabrın 10-da BMT Baş Məclisi tərəfindən bəyan edilmiş İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməni nəzərə alaraq;

Bu Bəyannamənin məqsədinin, bəyan etdiyi hüquqların hamılıqla və səmərəli tanınmasının və həyata keçirilməsinin təmin edilməsi olduğunu nəzərə alaraq;

Avropa Şurasının məqsədinin onun üzvləri arasında daha böyük birliyə nail olmaqdan ibarət olduğunu və bu məqsədlərə nail olmağın əsas vasitələrindən birinin insan hüquqlarının və əsas azadlıqların dəstəklənməsi və gələcək reallaşdırılması olduğunu hesab edərək;

Dünyada ədalətin və sülhün əsası olan və riayət edilməsi başlıca olaraq, bir tərəfdən həqiqi demokratik siyasi rejimlə və digər tərəfdən onların sadıq qaldığı insan hüquqlarını hamının anlaması və riayət etməsi ilə təmin olunan əsas azadlıqlara öz dərin sədaqətlərini təsdiq edərək;

Vahid səylərlə hərəkət edən və siyasi ənənələrin, idealların azadlığın və hüququn aliliyinin ümumi irsinə malik olan Avropa ölkələrinin hökumətləri kimi Ümumi Bəyannamədə təsbit olunmuş bəzi hüquqların kollektiv həyata keçirilməsinin təmin edilməsi yolunda ilk addımlar atmaq əzmində olaraq,

Aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

İnsan hüquqlarına hörmət olunması öhdəliyi

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər onların yurisdiksiyasında olan hər kəs üçün bu Konvensiyanın I Bölməsində müəyyən olunmuş hüquq və azadlıqları təmin edirlər.

BÖLMƏ I

HÜQUQLAR VƏ AZADLIQLAR

MADDƏ 2

Yaşamaq hüququ

1. Hər kəsin yaşamaq hüququ qanunla qorunur. Heç kəs, qanunla ölüm cəzası nəzərdə tutulmuş cinayət törətməyə görə, məhkəmə tərəfindən çıxarılmış belə hökmün icrasından başqa, həyatından məhrum edilə bilməz.
2. Həyatdan məhrumetmə, aşağıdakı məqsədlər üçün güc tətbiqində mütləq zərurətin nəticəsi olduqda, bu maddənin pozulması hesab edilmir:
  - (a) istənilən şəxsin hüquqa zidd zorakılıqdan qorunması üçün;
  - (b) qanuni həbsi həyata keçirmək və ya qanuni əsaslarla həbsdə olan şəxsin qaçmasının qarşısını almaq üçün;
  - (c) qanuna müvafiq olaraq iğtişaş və ya qiyamın yatırılması üçün.

MADDƏ 3

İşgəncələrin qadağan olunması

Heç kəs işgəncəyə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamalıdır.

MADDƏ 4

Köləliyin və məcburi əməyin qadağan olunması

1. Heç kəs köləlikdə və ya əsarət altında saxlanılmamalıdır.
2. Heç kəs məcburi və ya icbari əməyə cəlb olunmamalıdır.
3. Bu maddənin məqsədləri üçün «məcburi və ya icbari əmək» termini aşağıdakıları ehtiva etmir:
  - (a) bu Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin müddələrinə müvafiq olaraq həbsdə olan və ya belə həbsdən şərti azad edilmiş şəxsin adətən yerinə yetirməli olduğu hər hansı iş;
  - (b) hərbi xarakterli hər hansı xidmət və ya hərbi xidmətdən əqidəyə görə imtina etmənin qanuni hesab edildiyi ölkələrdə məcburi hərbi xidmətin əvəzinə müəyyən edilmiş xidmət;
  - (c) fövqəladə vəziyyət və ya əhalinin həyatı və rifahı üçün təhlükə yaradan fəlakət hallarında hər hansı məcburi xidmət;
  - (d) adi vətəndaşlıq vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya xidmət.

MADDƏ 5

Azadlıq və toxunulmazlıq hüququ

1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs aşağıdakı hallardan və qanunla müəyyən olunmuş qaydadan başqa azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

- (a) səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra şəxsin qanuni həbsə alınması;
  - (b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədi ilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
  - (c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısına gətirilməsi məqsədi ilə və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud pozuntunu törətdikdən sonra gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
  - (d) yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyə nəzarəti üçün qanuni qərar əsasında həbsə alınması və ya onun səlahiyyətli orqana verilməsi üçün qanuni həbsə alınması;
  - (e) yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının qarşısını almaq üçün şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomaniyaya mübtəla olanların və ya səfillərin qanuni həbsə alınması;
  - (f) şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə və ya barəsində deportasiya yaxud ekstradisiya tədbirləri tətbiq olunan şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
2. Tutulmuş hər bir kəsə ona aydın olan dildə onun tutulmasının səbəbləri və ona qarşı irəli sürülən istənilən ittiham barədə dərhal məlumat verilir.
  3. Bu maddənin 1-ci bəndinin «c» yarımbəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin qarşısına gətirilir və əqlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya

məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəməyə gəlmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər.

4. Tutulma və ya həbsə alınma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılması hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir.

5. Bu maddənin müddələrinin pozulması ilə tutulmağa və ya həbsə alınmağa məruz qalan hər kəsin kompensasiya hüququ var.

MADDƏ 6

Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ

1. Hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, əqlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir. Məhkəmə qərarı açıq elan edilir, lakin demokratik cəmiyyətdə əxlaq, ictimai qayda və ya milli təhlükəsizlik mülahizələrinə görə, həmçinin yetkinlik yaşına çatmayanların maraqları və ya tərəflərin şəxsi həyatının müdafiəsi bunu tələb etdikdə, yaxud məhkəmənin fikrincə aşkarlığın ədalət mühakiməsinin maraqlarını poza biləcəyi xüsusi hallar zamanı ciddi zərurət olduqda mətbuat və ictimaiyyət bütün proses boyu və ya onun bir hissəsində məhkəmə iclasına buraxılmaya bilər.

2. Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs onun təqsiri qanun əsasında sübut edilənədək təqsirsiz hesab edilir.

3. Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs, ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:

- (a) ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın xarakteri və əsasları haqqında onun başa düşdüyü dildə dərhal və ətraflı məlumatlandırılmaq;
- (b) öz müdafiəsini hazırlamaq üçün kifayət qədər vaxta və imkana malik olmaq;
- (c) şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsi ilə özünü müdafiə etmək və ya müdafiəçinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman, ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə, belə müdafiədən pulsuz istifadə etmək;
- (d) onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri dindirmək və ya bu şahidlərin dindirilməsinə nail olmaq və onun əleyhinə ifadə vermiş şahidlər üçün eyni olan şərtlərlə onun lehinə olan şahidlərin çağırması və dindirməsi hüququna malik olmaq;
- (e) məhkəmədə istifadə olunan dili başa düşmürsə və ya bu dildə danışa bilmirsə, tərcüməçinin pulsuz köməyindən istifadə etmək.

MADDƏ 7

Qanunda nəzərdə tutulmamış cəzanın yolverilməzliyi

1. Heç kəs törədildiyi zaman milli və ya beynəlxalq hüquqa görə cinayət sayılmayan hər hansı hərəkət və ya hərəkətsizliyə görə cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilə bilməz. Habelə cinayət əməlinin törədildiyi zaman tətbiq edilməli olan cəzadan daha ağır cəza verilə bilməz.
2. Bu maddə sivil ölkələrin tanıdığı ümumi hüquq prinsiplərinə müvafiq olaraq, törədildiyi zaman cinayət hesab edilən hər hansı hərəkət və ya hərəkətsizliyə görə istənilən şəxsin mühakimə edilməsinə və ya cəzalandırılmasına mane olmur.

MADDƏ 8

Şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ

1. Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, evinə və yazışma sirtinə hörmət hüququna malikdir.
2. Milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş və ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud mənaiviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir.

MADDƏ 9

Fikir, vicdan və din azadlığı

1. Hər kəsin fikir, vicdan və din azadlığı hüququ vardır; bu hüquqa öz dinini və ya əqidəsini dəyişmək azadlığı, öz dininə və ya əqidəsinə həm təkbaşına, həm də başqaları ilə birlikdə etiqad etmək və açıq yaxud şəxsi qaydada ibadəti, təlimləri, dini və mərasim ayinlərini yerinə yetirmək azadlığı daxildir.
2. Öz dininə və baxışlarına etiqad etmək azadlığı yalnız ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı, sağlamlığı, yaxud mənaiviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan məhdudiyətlərə məruz qala bilər.

MADDƏ 10

Fikri ifadə etmək azadlığı

1. Hər kəs öz fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna malikdir. Bu hüquqa öz rəyində qalmaq azadlığı, və dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən hər hansı maneə olmadan və dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq, məlumat və ideyaları almaq

və yaymaq azadlığı daxildir. Bu maddə dövlətlərin radio-yayım, televiziya və kinematoqrafiya müəssisələrinə lisenziya tələbi qoymasına mane olmur.

2. Bu azadlıqların həyata keçirilməsi milli təhlükəsizlik, ərazi bütövlüyü və ya ictimai asayiş maraqları naminə, iğtişaşın və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığın və mənəviyyatın qorunması üçün, digər şəxslərin nüfuzu və hüquqlarının müdafiəsi üçün, konfidensial şəkildə əldə edilmiş məlumatların açıqlanmasının qarşısını almaq üçün və ya ədalət mühakiməsinin nüfuz və qərəzsizliyini təmin etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan müəyyən rəsmi tələblərə, şərtlərə, məhdudiyyətlərə və ya sanksiyalara məruz qala bilər.

MADDƏ 11

Yığıncalar və birləşmək azadlığı

1. Hər kəsin dinc toplaşmaq azadlığı və öz maraqlarını müdafiə etmək üçün həmkarlar ittifaqları yaratmaq və onlara qoşulmaq hüququ da daxil olmaqla, başqaları ilə birləşmək azadlığı hüququ vardır.

2. Bu hüquqların həyata keçirilməsinə milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş maraqları naminə, iğtişaşın və cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığın və mənəviyyatın qorunması üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olanlardan başqa, heç bir məhdudiyyət qoyula bilməz. Bu maddə silahlı qüvvələr, polis və ya inzibati dövlət orqanları üzvlərinin belə hüquqlarının həyata keçirilməsinə qanuni məhdudiyyətlər qoyulmasına mane olmur.

MADDƏ 12

Nikah hüququ

Nikah yaşına çatmış kişilər və qadınlar bu hüququn həyata keçirilməsini tənzimləyən milli qanunvericiliyə müvafiq olaraq, nikaha daxil olmaq və ailə qurmaq hüququna malikdirlər.

MADDƏ 13

Səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ

Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.

MADDƏ 14

Ayrı-seçkiliyin qadağan olunması

Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, dərinin rəngi, dil, din, siyasi və digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya hər hansı digər əlamətlərə görə ayrı seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.

MADDƏ 15

Fövqəladə hallar zamanı öhdəliklərdən geri çəkilmə

1. Müharibə və ya millətin həyatını təhdid edən digər fəvqəladə hallar zamanı Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər hansı biri onun beynəlxalq hüquqa müvafiq digər öhdəliklərinə zidd olmamaq şərti ilə, yalnız vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə bu Konvensiya üzrə öhdəliklərinə uyğun olmayan tədbirlər görə bilər.

BÖLMƏ II

AVROPA İNSAN HÜQUQLARI MƏHKƏMƏSİ

MADDƏ 19

Məhkəmənin təsis olunması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin bu Konvensiya və ona dair Protokollar ilə öz üzərilərinə götürdükləri öhdəliklərə riayət etmələrini təmin etmək məqsədi ilə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (bundan sonra «Məhkəmə» adlanacaq) təsis olunur. O, daimi əsaslarla fəaliyyət göstərir.

MADDƏ 20

Hakimlərin sayı

Məhkəmə Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin sayına bərabər sayda hakimlərdən ibarətdir.

MADDƏ 21

Hakimliyə dair tələblər

1. Hakimlər yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik olmalı və ali məhkəmə vəzifələrini həyata keçirmək üçün tələb olunan şərtlərə cavab verməli və ya tanınmış nüfuzlu hüquqşünaslar olmalıdırlar.
2. Hakimlər məhkəmənin işində öz adlarından iştirak edirlər.
3. Vəzifədə olduqları bütün müddət ərzində hakimlər onların müstəqilliyi, qərəzsizliyi ilə və ya tam iş gününün xarakterindən irəli gələn tələblərlə bir araya sığmayan heç bir fəaliyyətlə məşğul olmamalıdırlar. Bu bəndin müddəalarının tətbiqi ilə bağlı yaranan bütün məsələləri Məhkəmə həll edir.

2. Bu müddəa, qanuni müharibə əməliyyatları nəticəsində ölüm halları istisna olmaqla, 2-ci maddənin və həmçinin 3-cü maddənin, 4-cü maddənin 1-ci bəndinin və 7-ci maddənin müddəalarına uyğun olmayan tədbirlərinin görülməsinə əsas vermir.

3. Bu geri çəkilmə hüququndan istifadə edən Razılığa gələn Yüksək Tərəf gördüyü tədbirlər və onların səbəbləri haqqında Avropa Şurasının Baş katibini tam məlumatlandırmalıdır. O, həmçinin belə tədbirlərin dayandırılması və Konvensiyanın müddəalarının yenidən tam həyata keçirilməyə başlanması haqqında Avropa Şurasının Baş katibinə məlumat verməlidir.

MADDƏ 16

Əcnəbilərin siyasi fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması

10, 11, və 14-cü maddələrdə heç nə Razılığa gələn Yüksək Tərəflər üçün əcnəbilərin siyasi fəaliyyətinə məhdudiyətlər qoymağa maneə kimi hesab edilə bilməz.

MADDƏ 17

Hüquqlardan sui-istifadənin qadağan olunması

Bu Konvensiyada heç nə hər hansı dövlətin, qrupun və ya şəxsin burada təsbit olunan hüquq və azadlıqlarının ləğvinə və ya onların Konvensiyada nəzərdə tutulandan daha artıq məhdudlaşdırılmasına yönəlmiş hər hansı fəaliyyətlə məşğul olmaq və ya hər hansı əməl törətmək hüququna malik olması kimi şərh oluna bilməz.

MADDƏ 18

Hüquqlarla bağlı məhdudiyətlərdən istifadənin hədləri

Qeyd olunan hüquq və azadlıqlarla bağlı bu Konvensiyada yol verilən məhdudiyətlər, nəzərdə tutulduğundan başqa, hər hansı digər məqsəd üçün tətbiq olunmamalıdır.

MADDƏ 22

Hakimlərin seçilməsi

Razılığa gələn hər bir Yüksək Tərəf üzrə hakim Razılığa gələn Yüksək Tərəfin təqdim etdiyi üç namizəd siyahısından, Parlament Assambleyasının səs çoxluğu ilə seçilir.

MADDƏ 23

Səlahiyyət müddəti və vəzifədən azad edilmə

1. Hakimler 9 il müddətinə seçilir. Onlar yenidən seçilə bilməzlər.
2. Hakimlərin səlahiyyət müddəti onlar 70 yaşına çatanda bitir.
3. Hakimler əvəz olunanaqəd vəzifələrinə yerinə yetirirlər. Bununla yanaşı, onlar daha öncə icraatlarında olan işlərə, əvəz olunanadan sonra da baxmaqda davam edirlər.
4. Digər hakimlərin üçdə iki səs çoxluğu ilə hər hansı hakim qoyulan tələblərə cavab vermədiyi haqqında qərarı olmadan hakim öz vəzifəsindən azad edilə bilməz.

MADDƏ 24

Katiblik və məruzəçilər

1. Məhkəmənin, fəaliyyəti və təşkili Məhkəmə Reqlamentinə əsasən müəyyənləşdirilən Katibliyi vardır.
2. İclas tək hakimdən ibarət tərkibdə olduqda Məhkəmə sədrinin sərəncamında fəaliyyət göstərən məruzəçilər Məhkəməyə kömək edirlər. Onlar Məhkəmə Katibliyinin tərkib hissəsini təşkil edirlər.

MADDƏ 25

Məhkəmənin Plenumu

Məhkəmənin Plenumu:

- (a) öz Sədrini və Sədrin bir, yaxud iki müavinini üç il müddətinə seçir; onlar yenidən seçilə bilirlər;
- (b) müəyyən müddət üçün nəzərdə tutulan Palatalar yaradır;
- (c) Məhkəmə Palatalarının Sədrini seçir; onlar yenidən seçilə bilirlər;
- (d) Məhkəmə Reqlamentini təsdiq edir;
- (e) Katibi və onun bir, yaxud bir neçə müavinini seçir;
- (f) 26-cı maddənin 2-ci bəndinə əsasən hər hansı sorğu verir.

MADDƏ 26

Tək hakimli tərkib, komitələr, Palatalar və Böyük Palata

1. Məhkəmə ona təqdim edilmiş işlərə tək hakimli tərkibdə, üç hakimdən ibarət komitələrdə, yeddi hakimdən ibarət Palatalarda və on yeddi hakimdən ibarət Böyük Palatada baxır. Məhkəmənin Palataları müəyyən edilmiş müddət üçün nəzərdə tutulan komitələr yaradır.
2. Məhkəmənin Plenumunun sorğusu ilə Nazirlər Komitəsi yekdil qərarla və müəyyən edilmiş müddət üçün Palatalardakı hakimlərin sayını beş nəfərə endirə bilər.
3. Tək hakimli tərkibdə işlərə baxan hakim özünün seçildiyi Razılığa gələn Yüksək Tərəfə qarşı olan heç bir ərizəyə baxmamalıdır.
4. İşdə tərəf olan Razılığa gələn Yüksək Tərəfdən seçilmiş hakim Palatanın və Böyük Palatanın ex officio üzvü olur. Əgər belə bir hakim yoxdursa və ya həmin hakim iştirak edə bilmirsə,

onda həmin Tərəfin əvvəlcədən təqdim etdiyi siyahıdan Məhkəmə Sədri tərəfindən seçilmiş şəxs hakim rolunda çıxış edir.

5. Böyük Palatanın tərkibinə, həmçinin Məhkəmə Sədri, Sədrin Müavinləri, Palata Sədrləri və Məhkəmənin Reqlamentinə əsasən təyin olunmuş digər hakimlər də daxildir. 43-cü maddənin müddəalarına müvafiq olaraq işin Böyük Palataya verildiyi hallarda onun iclaslarında, həmin Palatanın Sədri və işdə tərəf olan müvafiq Razılığa gələn Yüksək Tərəf üzrə hakim istisna olmaqla, qərar çıxaran Palatanın hakimlərindən heç biri iştirak etməməlidir.

MADDƏ 27

Tək hakimlərin səlahiyyəti

1. Tək hakim, bu cür qərarın ərizəyə əlavə baxış olmadan qəbul edilə biləcəyi halda, 34-cü maddəyə əsasən verilmiş fərdi şikayət ərizəsinin qəbul edilməz elan edilməsi və ya icraatda olan işlərin siyahısından çıxarılması barədə qərar qəbul edə bilər.

2. Bu qərar qətidir.

3. Əgər tək hakim ərizəni qəbul edilməz elan etmərsə və ya siyahıdan çıxarmırsa, o zaman həmin hakim onu əlavə məhkəmə baxışı üçün komitəyə və ya Palataya göndərir.

MADDƏ 28

Komitələrin səlahiyyəti

1. 34-cü maddəyə müvafiq olaraq təqdim olunan ərizəyə münasibətdə, komitə yekdil səsle,

(a) bu cür qərarın ərizəyə əlavə baxış olmadan qəbul edilə biləcəyi halda, onu qəbul edilməz elan edə və ya məhkəmə işlərinin siyahısından çıxara bilər; və ya

(b) işin Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı olan əsas məsələsi artıq Məhkəmənin qəti müəyyən edilmiş presedent hüququnun predmeti olduğu halda, onu qəbul edilən elan edə bilər və eyni zamanda işin mahiyyəti üzrə qərar çıxara bilər.

2. 1-ci bənddə qeyd olunan qərardadlar və qərarlar qətidir.
3. Əgər işə tərəf olan Razılığa gələn Yüksək Tərəf üzrə seçilmiş hakim komitənin üzvü deyilsə, o zaman komitə bütün müvafiq amilləri, o cümlədən həmin Tərəfin 1-ci bəndin "b" yarım bəndində nəzərdə tutulmuş prosedurun tətbiq olunmasına etiraz edib etməməsini nəzərə alaraq, iş üzrə məhkəmə icraatının istənilən mərhələsində həmin hakimi komitə üzvlərinin hər hansı birini əvəz etməyə dəvət edə bilər.

MADDƏ 29

Şikayətin qəbul edilənliyi və mahiyyəti üzrə Palataların qərarları

1. Əgər 27-ci və 28-ci maddəyə əsasən hər hansı bir qərardad qəbul olunmayıbsa və ya 28-ci maddəyə əsasən heç bir qərar çıxarılmayıbsa, o zaman Palata 34-cü maddəyə uyğun olaraq təqdim edilmiş fərdi şikayətlərin qəbul edilənliyi və mahiyyəti üzrə qərar çıxarır. Qəbul edilənlik üzrə qərardad ayrıca çıxarıla bilər.

2. 33-cü maddənin müddəalarına müvafiq olaraq dövlətlərarası işlərin qəbul edilənliyi və mahiyyəti üzrə baxışı Palata keçirir. Qəbul edilənliyə dair qərardad, əgər müstəsna hallarda Məhkəmə başqa cür qərar verməyibsə, ayrıca çıxarılır.

MADDƏ 30

Böyük Palatanın xeyrinə yurisdiksiyadan imtina

Əgər Palatanın icraatında olan iş Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların şərhinə barədə ciddi məsələyə toxunursa yaxud

məsələnin həlli Məhkəmənin əvvəllər çıxardığı qərara zidd ola bilərsə, tərəflərdən heç biri buna etiraz etmədikdə Palata öz qərarını çıxarana qədər istənilən vaxt Böyük Palatanın xeyrinə yurisdiksiyasından imtina edə bilər.

MADDƏ 31

Böyük Palatanın səlahiyyətləri

Böyük Palata:

- (a) Palata 30-cu maddənin müddəalarına əsasən yurisdiksiyasından imtina etdikdə və ya 43-cü maddənin müddəalarına müvafiq olaraq iş ona göndərildikdə 33-cü və ya 34-cü maddələrin müddəalarına müvafiq olaraq verilmiş şikayətlər üzrə qərar çıxarır;
- (b) Nazirlər Komitəsi tərəfindən 46-cı maddənin 4-cü bəndinə əsasən Məhkəməyə göndərilmiş məsələləri həll edir; və
- (c) 47-ci maddənin müddəalarına müvafiq olaraq təqdim edilmiş məsləhət xarakterli rəyləri çıxarmaq üçün verilmiş xahişlərə baxır.

MADDƏ 32

Məhkəmənin səlahiyyəti

1. 33, 34, 46 və 47-ci maddələrə əsasən təqdim olunmuş Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarının şərhini və tətbiqinə dair bütün məsələlər Məhkəmənin səlahiyyətindədir.
2. Konkret iş üzrə Məhkəmənin səlahiyyəti ilə bağlı mübahisəni Məhkəmənin özü həll edir.

MADDƏ 33

Dövlətlərarası işlər

Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf Razılığa gələn digər Yüksək Tərəfin Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarını hər hansı şəkildə pozması iddiası ilə Məhkəməyə müraciət edə bilər.

MADDƏ 34

Fərdi şikayətlər

Məhkəmə istənilən fiziki şəxsdən, qeyri-hökumət təşkilatından və ya ayrı-ayrı şəxslər qrupundan, Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin onun bu Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların müddəaları ilə nəzərdə tutulmuş hüquqlarını pozmasının qurbanı olduğunu iddia edən şikayətlər qəbul edə bilər. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu hüququn səmərəli həyata keçirilməsinə heç bir yolla mane olmamağı öhdələrinə götürürlər.

MADDƏ 35

Qəbul edilənlik şərtləri

1. Məhkəmə yalnız beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş normalarına müvafiq olaraq bütün daxili hüquq müdafiə vasitələri tükəndikdən sonra işi baxılmağa qəbul edə bilər və iş üzrə son qərarın çıxarıldığı tarixdən sonrakı altı ay ərzində işi baxılmağa qəbul edə bilər .
2. Məhkəmə 34-cü maddənin müddəalarına müvafiq olaraq verilmiş aşağıdakı fərdi şikayətlərə baxmır:
  - (a) anonim olan; və ya
  - (b) mahiyyətcə Məhkəmənin artıq baxdığı məsələ ilə eyni olan yaxud digər beynəlxalq araşdırma və ya

nizamlama prosedurunun predmeti olan və işə aid yeni faktları əks etdirməyən.

3. Məhkəmə 34-cü maddəyə əsasən təqdim edilmiş istənilən fərdi şikayəti qəbul edilməz elan edir, əgər o hesab edirsə ki:

- (a) şikayət Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların müddəalarına uyğun deyil, açıq-aşkar əsassızdır və ya fərdi müraciət hüququndan sui-istifadədir; və ya
- (b) Konvensiya və ona dair Protokollarda göstərilmiş insan hüquqlarına hörmətin şikayətə mahiyyəti üzrə baxılmasını tələb etdiyi hallar istisna olmaqla, və yerli məhkəmə tərəfindən lazımınca araşdırılmayan heç bir işi bu əsasla rədd etməmək şərti ilə, ərizəçi böyük zərərə məruz qalmayıbsa.

4. Məhkəmə bu maddəyə müvafiq olaraq qəbul edilməz hesab etdiyi istənilən şikayəti rədd edir. O bunu icraatın istənilən mərhələsində edə bilər.

MADDƏ 36

Üçüncü tərəfin iştirakı

1. Palata və ya Böyük Palatada olan bütün işlərdə vətəndaşı şikayətçi olan Razılığa gələn hər bir Yüksək Tərəfin yazılı qeydlər təqdim etmək və dinləmələrdə iştirak etmək hüququ var.
2. Ədalət mühakiməsinin lazımı qaydada həyata keçirilməsi naminə Məhkəmənin Sədri işdə tərəf olmayan istənilən Razılığa gələn Yüksək Tərəfi və ya şikayətçi olmayan istənilən maraqlı şəxsi yazılı qeydlər təqdim etmək və dinləmələrdə iştirak etmək üçün dəvət edə bilər.
3. Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı Palata və Böyük Palatada olan bütün məhkəmə işlərinə dair yazılı şəkildə şərhlər verə və dinləmələrdə iştirak edə bilər.

MADDƏ 37

Şikayətlərin siyahıdan çıxarılması

1. Əgər vəziyyət aşağıdakı nəticələrə gəlməyə əsas verirsə, icraatın istənilən mərhələsində Məhkəmə şikayəti işlərin siyahısından çıxarmaq barədə qərar qəbul edə bilər:

- (a) şikayətçi öz ərizəsinə baxışı davam etdirmək niyyətində deyilsə; və ya
- (b) məsələ öz həllini tapıbsa; və ya
- (c) Məhkəmənin müəyyənləşdirdiyi istənilən digər səbəbə görə, şikayətə baxışı davam etdirməyə lüzum yoxdursa.

Bununla belə, əgər bu Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarında müəyyən edilən insan hüquqlarına riayət olunması bunu tələb edirsə, Məhkəmə şikayətə baxmaqda davam edir.

2. Əgər Məhkəmə işin gedişinin buna bəraət qazandırdığını hesab edirsə, şikayətin baxılmalı işlər siyahısına bərpa edilməsi haqqında qərar qəbul edilə bilər.

MADDƏ 38

Məhkəmə işinin araşdırılması

Məhkəmə tərəflərin nümayəndələrinin iştirakı ilə məhkəmə işini araşdırır və ehtiyac olarsa, təhqiqat aparır; bu halda, müvafiq Razılığa gələn Yüksək Tərəflər həmin təhqiqatın səmərəli olması üçün bütün zəruri imkanları yaratmalıdırlar.

MADDƏ 39

Dostcasına hələtmə

1. Məhkəmə prosesinin istənilən mərhələsində Məhkəmə Konvensiya və ona dair Protokollarda müəyyən edilən insan

hüquqlarına hörmət əsasında məsələnin dostcasına həllini təmin etmək məqsədilə maraqlı tərəflərə öz xidmətlərini təqdim edə bilər.

- 1-ci bənddə nəzərdə tutulan prosedur məxfi olmalıdır.
3. Əgər məsələ dostcasına həll edilibsə, Məhkəmə faktların və əldə olunmuş razılığın qısaca əks olunduğu qərardadla işi öz siyahısından çıxarır.
4. Bu qərardad dostcasına həlletmənin qərardadda müəyyən edilmiş şərtlərinin yerinə yetirilməsinə nəzarəti həyata keçirən Nazirlər Komitəsinə göndərilir.

MADDƏ 40

Açıq məhkəmə iclasları və sənədlərdən istifadə

1. Məhkəmə istisna hal kimi digər qərar qəbul etməzsə, onun iclasları açıq keçirilir.
2. Məhkəmə Sədri digər qərar qəbul etməzsə, saxlanılmaq üçün dəftərxanaya verilmiş sənədlər ictimaiyyət üçün açıqdır.

MADDƏ 41

Əvəzin ədalətli ödənilməsi

Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir.

MADDƏ 42

Palatanın qərarları

Palataların qərarları 44-cü maddənin 2-ci bəndinin müddələrinə uyğun olaraq qüvvəyə minir.

MADDƏ 43

İşin Böyük Palataya verilməsi

1. Palatanın qərar çıxarmasından sonrakı üç ay ərzində, iş üzrə istənilən tərəf, müstəsna hallarda, işin baxılmaq üçün Böyük Palataya verilməsi barədə ərizə verə bilər.
2. Əgər iş Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin şərhli və ya tətbiqinə dair ciddi məsələ və ya ümumi xarakterli digər ciddi məsələ qaldırsa, Böyük Palatanın beş hakimdən ibarət kollegiyası ərizəni qəbul edir.
3. Kollegiya ərizəni qəbul edirsə, onda Böyük Palata öz qərarını çıxarmaqla işi həll edir.

MADDƏ 44

Qəti qərarlar

1. Böyük Palatanın qərarı qətidir.
2. Palatanın qərarı aşağıdakı hallarda qəti olur:
  - (a) tərəflər işin Böyük Palataya verilməsi barədə müraciət etməyəcəklərini bəyan etdikdə; və ya
  - (b) əgər işin Böyük Palataya verilməsi barədə müraciət edilməyibsə, qərar çıxarılan tarixdən üç ay sonra; və ya
  - (c) Böyük Palatanın kollegiyası 43-cü maddənin müddələrinə müvafiq olaraq işin verilməsi haqqında müraciəti rədd etdikdə.
3. Qəti qərar dərc olunmalıdır.

MADDƏ 45

Qərar və qərardadların əsaslandırılması

1. Qərarlar, və həmçinin şikayət ərizələrini qəbul edilən və ya qəbul edilməz elan edən qərardadlar əsaslandırılmalıdır.

2. Əgər qərar bütövlükdə və ya qismən hakimlərin yekdil rəyini ifadə etmirsə, onda hər hansı hakim özünün xüsusi rəyini vermək hüququna malikdir.

MADDƏ 46

Qərarların məcburi qüvvəsi və icrası

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, Məhkəmənin onların tərəf olduqları hər hansı iş üzrə qəti qərarını icra etməyi öhdələrinə götürürlər.
2. Məhkəmənin qəti qərarı onun icrasına nəzarəti həyata keçirən Nazirlər Komitəsinə göndərilir.
3. Əgər Nazirlər Komitəsi qərarın şərhli ilə bağlı ortaya çıxan problemlərin qəti qərarın icra edilməsinə maneə yaratdığı qənaətinə gələrsə, o zaman o, şərhli ilə bağlı ortaya çıxan məsələni həll etmək üçün Məhkəməyə müraciət edə bilər. Bu cür müraciət barədə qərarın verilməsi üçün Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu tələb olunur.
4. Əgər Nazirlər Komitəsi hesab edərsə ki, Razılığa gələn Yüksək Tərəf özünün tərəf olduğu iş üzrə qəti qərarını yerinə yetirməkdən boyun qaçırır, o zaman o, həmin Tərəfə rəsmi xəbərdarlıq göndərdikdən sonra və Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilmiş qərarla, 1-ci bəndə əsasən həmin Tərəfin üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirib yetirməməsi barədə Məhkəməyə sorğu göndərə bilər.
5. Əgər Məhkəmə 1-ci bəndin pozulduğunu aşkar edərsə, onda müəyyən ölçülərin götürülməsi üçün işi Nazirlər Komitəsinə göndərir. Əgər Məhkəmə 1-ci bəndin pozulmadığını aşkar edərsə, onda o, işə baxılmasının başa çatdırılması üçün onu Nazirlər Komitəsinə göndərir.

MADDƏ 47

Məsləhət xarakterli rəylər

1. Məhkəmə Nazirlər Komitəsinin müraciəti ilə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin şərhinə dair hüquqi məsələlər üzrə məsləhət xarakterli rəylər verə bilər.
2. Belə rəylər Konvensiyanın I Bölməsi və ona dair Protokollarda müəyyən edilən hüquq və azadlıqların məzmun və həcmində dair hər hansı məsələyə, nə də Məhkəmənin və ya Nazirlər Komitəsinin Konvensiyada nəzərdə tutulan hər hansı müraciətə baxarkən toxunmalı olduğu digər məsələlərə aid olmalıdır.
3. Nazirlər Komitəsinin Məhkəmənin məsləhət xarakterli rəy verməsi üçün müraciəti barədə qərarı Komitənin iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrinin səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

MADDƏ 48

Məhkəmənin məsləhət xarakterli rəylər vermək səlahiyyəti

Məsləhət xarakterli rəy vermək haqqında Nazirlər Komitəsi tərəfindən edilən müraciətin Məhkəmənin 47-ci maddədə müəyyən edilən səlahiyyətinə aid olub olmamağını Məhkəmə özü həll edir.

MADDƏ 49

Məsləhət xarakterli rəylərin əsaslandırılması

1. Məhkəmənin məsləhət xarakterli rəyləri əsaslandırılmalıdır.
2. Əgər məsləhət xarakterli rəy bütövlükdə və ya qismən hakimlərin yekdil rəyini əks etdirmirsə, onda hər hansı hakim özünün xüsusi rəyini vermək hüququna malikdir.
3. Məhkəmənin məsləhət xarakterli rəyləri Nazirlər Komitəsinə göndərilir.

MADDƏ 50

Məhkəmənin saxlanılması xərcləri

Məhkəmənin saxlanılması xərclərini Avropa Şurası ödəyir.

MADDƏ 51

Hakimlərin imtiyaz və immunitetləri

Hakimlər öz vəzifələrini yerinə yetirərkən Avropa Şurası Nizamnaməsinin 40-cı maddəsində və onun əsasında bağlanmış sazişlərdə nəzərdə tutulan imtiyaz və immunitetlərə malikdirlər.

BÖLMƏ III SAİR MÜDDƏALAR

MADDƏ 52

Baş katibin sorğuları

Avropa Şurası Baş katibinin sorğusu əsasında Razılığa gələn hər bir Yüksək Tərəf öz daxili hüququnun bu Konvensiyanın hər hansı müddəasının səmərəli tətbiqini necə təmin edəcəyi ilə bağlı izahat təqdim edir.

MADDƏ 53

Təsbit olunmuş insan hüquqları ilə bağlı təminatlar

Bu Konvensiyada heç nə Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəfin qanunvericiliyi və ya onun iştirak etdiyi hər hansı digər sazişlə təmin edilə bilən insan hüquqlarından və əsas azadlıqlardan hər hansını məhdudlaşdırmaq və ya ondan kənara çıxmaq kimi şərh oluna bilməz.

MADDƏ 54

Nazirlər Komitəsinin səlahiyyətləri

Bu Konvensiyada heç nə Avropa Şurası Nizamnaməsinin Nazirlər Komitəsinə verdiyi səlahiyyətlərə xələl gətirmir.

MADDƏ 55

Mübahisələrin digər vasitələrlə tənzimlənməsindən imtina

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, bu bərdə xüsusi razılışmanın olması halı istisna olmaqla, bu Konvensiyanın şərhli və tətbiqi ilə bağlı hər hansı mübahisəni pətisiya yolu ilə bu Konvensiyada nəzərdə tutulan vasitələrdən başqa hər hansı digər tənzimləmə vasitəsinə təqdim etmək məqsədi ilə öz aralarında qüvvədə olan müqavilələrdən, konvensiyalardan və ya bəyannamələrdən istifadə etməyəcəklərinə razılıq verirlər.

MADDƏ 56

Ərazilərdə tətbiq

1. Hər hansı dövlət Konvensiyanı ratifikasiya edərkən və ya daha sonra hər hansı bir vaxtda Avropa Şurası Baş katibinə ünvanlanmış bildiriş vasitəsi ilə bu Konvensiyanın, beynəlxalq əlaqələrinə görə həmin dövlətin məsuliyyət daşdığı bütün ərazilərə yaxud onlardan hər hansı birinə, bu maddənin 4-cü bəndi nəzərə alınmaqla, şamil ediləcəyini bəyan edə bilər.
2. Konvensiya bildirişdə adı çəkilən əraziyə və ya ərazilərə Avropa Şurası Baş katibi tərəfindən bildiriş almasından sonra otuzuncu gündən şamil edilir.
3. Bu Konvensiyanın müddəaları belə ərazilərdə yerli şəraitin lazımı qaydada nəzərə alınması ilə tətbiq edilir.
4. Bu maddənin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq bəyanat vermiş hər hansı dövlət sonradan istənilən vaxt həmin bəyanatda göstərilmiş bir və ya bir neçə ərazinin adından Konvensiyanın

34-cü maddəsinə müvafiq olaraq, Məhkəmənin fiziki şəxslərdən, qeyri-hökumət təşkilatlarından və ya fərdlər qrupundan şikayətlər qəbul etmək səlahiyyətini tanıdığıni bəyan edə bilər.

MADDƏ 57

Qeyd-şərtlər

1. İstənilən dövlət bu Konvensiyanı imzalayarkən və ya təsdiqnaməni saxlanmağa verərkən Konvensiyanın hər hansı konkret müddəsi ilə bağlı, o dövrdə, onun ərazisində qüvvədə olan bu və ya digər qanunun həmin müddəaya uyğun olmaması ilə əlaqədar qeyd-şərt verə bilər. Bu maddəyə müvafiq olaraq, ümumi xarakterli qeyd-şərtlərə yol verilmir.
2. Bu maddəyə uyğun olaraq edilmiş istənilən qeyd-şərtə müvafiq qanunun qısa şərhini verilməlidir.

MADDƏ 58

Denonsasiya

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəf, yalnız bu Konvensiyanın tərəfi olduğu tarixdən beş il keçdikdən sonra və bu barədə Avropa Şurasının Baş katibinə bildiriş göndərdikdən altı ay sonra bu Konvensiyanı denonsasiya edə bilər; Baş katib Razılığa gələn digər Yüksək Tərəfləri bu barədə məlumatlandırır.
2. Denonsasiya Razılığa gələn müvafiq Yüksək Tərəfi denonsasiyanın qüvvəyə minəcəyi tarixədək törədə biləcəyi və bu Konvensiya üzrə öhdəliklərini poza biləcək hər hansı əməlinə münasibətdə belə öhdəliklərindən azad etmir.
3. Avropa Şurasının üzvlüyündən çıxan Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəfin bu Konvensiyaya tərəf olmasına da eyni şərtlərlə son qoyulur.
4. Konvensiya, 56-cı maddənin müddəalarına əsasən onun şamil olunmasının bəyan edildiyi istənilən əraziyə münasibətdə

əvvəlki bəndlərin müddəalarına müvafiq olaraq denonsasiya edilə bilər.

MADDƏ 59

İmzalama və ratifikasiya

1. Bu Konvensiya Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlər tərəfindən imzalanmaq üçün açıqdır. O ratifikasiya olunmalıdır. Təsdiqnamələr saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir.
2. Avropa İttifaqı bu Konvensiyaya qoşula bilər.
3. Bu Konvensiya on təsdiqnamə saxlanmağa verildikdən sonra qüvvəyə minir.
4. Konvensiya onu sonradan ratifikasiya edən dövlətlər üçün onların öz təsdiqnamələrini saxlanmağa verdikləri tarixdən qüvvəyə minir.
5. Avropa Şurasının Baş katibi Konvensiyanın qüvvəyə minməsi, onun ratifikasiya etmiş Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin adları və sonralar alına biləcək təsdiqnamələrin saxlanılmağa verilməsi haqqında Avropa Şurasının üzvü olan bütün dövlətləri xəbərdar edir.

1950-ci il noyabrın 4-də Romada hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində, bir nüsxədə imzalanmışdır və Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş surətləri Konvensiyanı imzalamış bütün dövlətlərə göndərəcəkdir.

Əlavə protokol

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına dair Protokol

Paris, 20 mart 1952-ci il

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Protokolu imzalayan hökumətlər,

1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) I bölməsinə artıq daxil edilənlərdən başqa, bəzi hüquq və azadlıqların kollektiv həyata keçirilməsinin təmin edilməsi yolunda tədbirlər görmək əzmində olaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Mülkiyyətin müdafiəsi

Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə və qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Yuxarıdakı müddəalar dövlətin, ümumi maraqlara müvafiq olaraq, mülkiyyətdən istifadəyə nəzarəti həyata keçirmək üçün yaxud vergilərin və ya digər rüsum və ya cərimələrin

ödənilməsinin təmin etmək üçün zəruri hesab etdiyi qanunları yerinə yetirmək hüququnu məhdudlaşdırmır.

MADDƏ 2

Təhsil hüququ

Heç kəs təhsil hüququndan məhrum edilə bilməz. Dövlət təhsil və tədris sahəsində öz üzərinə götürdüyü funksiyaları yerinə yetirərkən, valideynlərin öz dini və fəlsəfi baxışlarına müvafiq olan təhsil və tədrisi təmin etmək hüququna hörmət edir.

MADDƏ 3

Azad seçki hüququ

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər qanunverici hakimiyyət orqanını seçərkən xalqın iradəsini sərbəst ifadə edə biləcəyi şəraitdə ağılabatan dövriliklə gizli azad seçkilər keçirməyi öhdələrinə götürürlər.

MADDƏ 4

Ərazilərə tətbiqi

Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf imzalanma yaxud ratifikasiya zamanı və ya sonradan istənilən vaxt Avropa Şurasının Baş katibinə, beynəlxalq əlaqələrinə görə məsuliyyət daşıdığı bəyanatda adı çəkilən ərazilərə bu Protokolun müddəalarının şamil ediləcəyi ilə bağlı öhdəliklərinin çərçivəsini təsdiq edən bəyanat göndərə bilər.

Əvvəlki bəndin müddəalarına müvafiq olaraq bəyanat göndərmiş Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf zaman keçdikcə istənilən əvvəlki bəyanatın şərtlərinin dəyişilməsi və ya hər hansı əraziyə münasibətdə bu Protokolun müddəalarının tətbiqinin dayandırılması haqqında yeni bəyanat göndərə bilər.

Bu maddənin müddəalarına müvafiq olaraq verilmiş bəyanat Konvensiyanın 56-cı maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq verilmiş bəyanat hesab edilir.

MADDƏ 5

Konvensiyaya bağlılıq

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Protokolun 1, 2, 3 və 4-cü maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq surətdə tətbiq olunur.

MADDƏ 6

İmzalanma və ratifikasiya

Bu Protokol Konvensiyanı imzalamış Avropa Şurasının üzvləri tərəfindən imzalanmaq üçün açıqdır; o, Konvensiyanın ratifikasiyası ilə eyni zamanda və ya bundan sonra ratifikasiya olunmalıdır. Protokol on təsdiqnamə saxlamağa verildikdən sonra qüvvəyə minir. Sonradan ratifikasiya edən hər bir dövlət üçün Protokol onların öz təsdiqnamələrini saxlamağa verdikləri tarixdən qüvvəyə minir.

Təsdiqnamələr saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir, o, Protokolu ratifikasiya etmiş dövlətlər haqqında Avropa Şurasının üzvü olan bütün dövlətləri xəbərdar edir.

1952-ci il martın 20-də Parisdə, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində, bir nüsxədə imzalanmışdır; həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Baş katib təsdiq olunmuş surətləri bu Protokolu imzalamış hər bir hökumətə göndərəcəkdir.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyana dair

4 sayılı Protokol

Konvensiyaya və ona dair Birinci Protokola artıq daxil edilənlərdən başqa, bəzi hüquq və azadlıqların təmin olunması haqqında

Strasburq, 16 sentyabr 1963-cü il

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Protokolu imzalayan hökumətlər,

1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) I bölməsinə və 1952-ci il martın 20-də Parisdə imzalanmış Konvensiyaya dair Birinci Protokolunun 1, 2 və 3-cü maddələrinə artıq daxil edilənlərdən başqa, bəzi hüquq və azadlıqların kollektiv həyata keçirilməsinin təmin edilməsi yolunda tədbirlər görmək əzmində olaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Borca görə azadlıqdan məhrum etmənin qadağan olunması

Heç kəs yalnız hər hansı bir müqavilə öhdəliyini ödəmək iqtidarında olmadığına görə azadlıqdan məhrum edilə bilməz.

MADDƏ 2

Hərəkət etmək azadlığı

1. Qanuni əsaslarla hər hansı dövlətin ərazisində olan hər kəsin həmin ərazidə sərbəst hərəkət etmək və özünə yaşayış yeri seçmək hüququ vardır.
2. Hər kəs öz ölkəsi də daxil olmaqla hər hansı ölkəni tərk etməkdə azaddır.
3. Bu hüquqların həyata keçirilməsinə milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı qorumaq üçün, cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığın və məənəviyyətin qorunması üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olanlardan başqa heç bir məhdudiyət qoyula bilməz.
4. Birinci bənddə təsdiq edilmiş hüquqlar müəyyən ərazilərdə qanuna müvafiq olaraq tətbiq edilən və demokratik cəmiyyətdə ictimai maraqlarla əsaslandırılan məhdudiyətlərə məruz qala bilər.

MADDƏ 3

Vətəndaşların məcburi çıxarılmasının qadağan olunması

1. Heç kəs vətəndaşı olduğu dövlətin ərazisindən fərdi və ya kollektiv tədbirlər yolu ilə çıxarıla bilməz.
2. Heç kəs vətəndaşı olduğu dövlətin ərazisinə daxil olmaq hüququndan məhrum edilə bilməz.

MADDƏ 4

Əcnəbilərin kollektiv çıxarılmasının qarşısının alınması

Əcnəbilərin kollektiv çıxarılması qadağandır.

MADDƏ 5

Ərazi tətbiqi

1. Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf bu Protokolun imzalanması, yaxud ratifikasiyası zamanı və ya sonradan istənilən vaxt Avropa Şurasının Baş katibinə bu Protokolun müddələrinin beynəlxalq əlaqələrinə görə məsuliyyət daşdığı, orada adı çəkilən ərazilərə şamil ediləcəyi ilə bağlı öhdəliklərinin çərçivəsini təsdiq edən bəyanat göndərə bilər.
2. Əvvəlki bəndin müddələrinə müvafiq olaraq bəyanat göndərmiş Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf zaman keçdikcə istənilən əvvəlki bəyanatın şərtlərinin dəyişilməsi və ya hər hansı əraziyə münasibətdə bu Protokolun müddələrinin tətbiqinin dayandırılması haqqında yeni bəyanat göndərə bilər.
3. Bu maddənin müddələrinə müvafiq olaraq verilmiş bəyanat Konvensiyanın 56-cı maddənin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq verilmiş bəyanat hesab edilir.
4. Bu Protokolun ratifikasiyası və ya hər hansı dövlətin onu qəbul etməsi əsasında tətbiq olunduğu həmin dövlətin ərazisi və bu maddənin müddələrinə müvafiq olaraq, həmin dövlətin bəyanatı əsasında bu Protokolun tətbiq olunduğu hər bir ərazi 2 və 3-cü maddələrdə dövlətin ərazisinə istinad məqsədi ilə, ayrı-ayrı ərazilər hesab edilir.
5. Bu maddənin 1-ci və 2-ci bəndlərinə müvafiq olaraq, bəyanat vermiş hər hansı dövlət sonradan istənilən vaxt həmin bəyanatda göstərilmiş bir və ya bir neçə əraziyə münasibətdə Konvensiyanın 34-cü maddəsində nəzərdə tutulduğu kimi, bu Protokolun 1, 2, 3 və 4-cü maddələrinin hamısına və ya

hər hansı birinə riayət olunması ilə bağlı Məhkəmənin fiziki şəxslərdən, qeyri-hökumət təşkilatlarından və ya fərdlər qrupundan şikayətlər qəbul etmək səlahiyyətini tanıdığıni bəyan edə bilər.

MADDƏ 6

Konvensiyaya bağlılıq

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Protokolun 1, 2, 3, 4 və 5-ci maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq olaraq tətbiq olunur.

MADDƏ 7

İmzalanma və ratifikasiya

1. Bu Protokol Konvensiyanı imzalamış Avropa Şurası üzvləri tərəfindən imzalanmaq üçün açıqdır; o, Konvensiyanın ratifikasiyası ilə eyni zamanda və ya bundan sonra ratifikasiya olunmalıdır. Protokol beş təsdiqnamə saxlanılmağa verildikdən sonra qüvvəyə minir. Sonradan ratifikasiya edən hər bir dövlət üçün Protokol öz təsdiqnaməsini saxlanılmağa verdiyi tarixdən qüvvəyə minir.

2. Təsdiqnamələr saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir, o, Protokolu ratifikasiya etmiş dövlətlər haqqında Avropa Şurasının üzvü olan bütün dövlətləri xəbərdar edir.

Bunun təsdiqi olaraq, lazımı qaydada vəkil edilmiş aşağıda imza edilənlər bu Protokolu imzaladılar.

1963-cü il sentyabrın 16-da Strasburqda, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində bir nüsxədə imzalanmışdır. Həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş surətləri hər bir imzalayan dövlətə göndərəcəkdir.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına dair

6 sayılı Protokol

Ölüm cəzasının ləğvi haqqında

Strasburq, 28 aprel 1983-cü il

Avropa Şurasının üzvü olub, 1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) bu Protokolu imzalayan dövlətlər,

Avropa Şurasının ayrı-ayrı üzv dövlətlərində baş vermiş təkamülün, ölüm cəzasının ləğv olunması xeyrinə ümumi tendensiyanı ifadə etdiyini nəzərə alaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Ölüm cəzasının ləğvi

Ölüm cəzası ləğv olunur. Heç kəs ölüm cəzasına məhkum edilə və ya edam oluna bilməz.

MADDƏ 2

Müharibə zamanı ölüm cəzası

Dövlət müharibə dövründə və ya qaçılmaz müharibə təhdidi zamanı törədilmiş əməllərə görə öz qanunvericiliyində ölüm

cəzasını nəzərdə tuta bilər; bu cür cəza yalnız qanunla müəyyən olunmuş hallarda və qanunun müddəalarına müvafiq olaraq tətbiq edilə bilər. Dövlət həmin qanunun müvafiq müddəaları haqqında Avropa Şurasının Baş katibinə məlumat verir.

MADDƏ 3

Öhdəliklərin yerinə yetirilməsində geri çəkilmənin qadağan olunması

Konvensiyanın 15-ci maddəsinə əsaslanaraq bu Protokolun müddəalarından geri çəkilmək olmaz.

MADDƏ 4

Qeyd şərtlərin qadağan olunması

Konvensiyanın 57-ci maddəsinə əsaslanaraq bu Protokolun müddəaları ilə bağlı heç bir qeyd-şərt edilə bilməz.

MADDƏ 5

Ərazi tətbiqi

1. Hər bir dövlət imzalama zamanı və ya özünün təsdiqnaməsini yaxud qəbuletmə və ya bəyənmə haqqında sənədini saxlanmağa verərkən bu Protokolun tətbiq ediləcəyi ərazini və yaxud əraziləri göstərə bilər.
2. Hər bir dövlət sonradan istənilən vaxt Avropa Şurası Baş katibinin adına ünvanlanmış bəyanatla, bu Protokolun bəyanatda göstərilən hər hansı digər əraziyə şamil edə bilər. Bu əraziyə münasibətdə Protokol Baş katibin belə bəyanatı aldığı tarixdən sonrakı ayın birinci günündən etibarən qüvvəyə minir.
3. Əvvəlki iki bənd əsasında verilmiş və belə bəyanatda göstərilmiş hər hansı əraziyə dair istənilən bəyanat Baş katibin adına ünvanlanmış bildiriş vasitəsi ilə geri götürülə bilər. Geri

götürülmə Baş katib tərəfindən belə bildirişin alındığı tarixdən sonrakı ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 6

Konvensiyaya bağlılıq

İştirakçı dövlətlər bu Protokolun 1-5-ci maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq olaraq tətbiq edilir.

MADDƏ 7

İmzalama və ratifikasiya

Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olub, Konvensiyanı imzalamış dövlətlərin imzalanması üçün açıqdır. O, ratifikasiya olunmalı, qəbul edilməli və ya bəyənilməlidir. Avropa Şurasının üzv dövlət Konvensiyanı eyni zamanda və ya əvvəlcədən ratifikasiya etmədən bu Protokolu ratifikasiya edə, qəbul və ya bəyənmə bilməz. Təsdiqnamələr yaxud qəbul və ya bəyənmə haqqında sənədlər saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir.

MADDƏ 8

Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olan beş dövlətin 7-ci maddənin müddəalarına müvafiq olaraq, Protokol üzrə öhdəliklərini öz üzərilərinə götürməyə razılıqlarını bildirdikləri tarixdən sonrakı ayın birinci günü qüvvəyə minir.
2. Protokol üzrə öhdəlikləri sonradan öz üzərinə götürməyə razılığını bildirmiş hər hansı üzv dövlət üçün bu Protokol onun öz təsdiqnaməsini yaxud qəbuletmə və ya bəyənmə haqqında sənədlərini saxlanmağa verdiyi tarixdən sonrakı ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 9

Depozitarinin funksiyası

Avropa Şurası Baş katibi Avropa Şurasının üzv dövlətlərini aşağıdakılar barədə xəbərdar edir:

- (a) hər hansı imzalama,
- (b) təsdiqnamənin yaxud qəbul və ya bəyənmə haqqında sənədin saxlanılmağa verilməsi,
- (c) 5-ci və 8-ci maddələrə müvafiq olaraq, bu Protokolun qüvvəyə minmə tarixi,
- (d) bu Protokola dair digər hərəkət, bildiriş və ya xəbərdarlıq

Bunun təsdiqi olaraq, lazımı qaydada vəkil edilmiş aşağıda imza edənlər bu Protokolu imzaladılar.

1983-cü il aprelin 28-də Strasburqda, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində bir nüsxədə imzalanmışdır; həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş surətləri Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövlətə göndərəcəkdir.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına dair

7 sayılı Protokol

Strasburq, 22 noyabr 1984-cü il

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Protokolu imzalayan dövlətlər, 1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) tətbiqi vasitəsi ilə bəzi hüquq və azadlıqların kollektiv həyata keçirilməsinin təmin edilməsi yolunda gələcək addımlar atmaq əzmində olaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Əcnəbilərin çıxarılmasına dair prosedur təminatlar

1. Qanuni əsaslarla dövlətin ərazisində yaşayan əcnəbi, qanuna müvafiq qəbul edilmiş qərarların icrası istisna olmaqla, oradan çıxarıla bilməz və onun aşağıdakı imkanları olmalıdır:

- (a) özünün çıxarılmasına qarşı arqumentlər təqdim etmək,
- (b) öz işinə baxılmasını tələb etmək, və
- (c) bu məqsədlərə görə səlahiyyətli orqan qarşısında və belə orqanların təyin etdiyi şəxs yaxud şəxslər qarşısında təmsil olunmaq.

2. Çıxarılma ictimai qaydanın maraqları üçün zəruri olduqda və ya milli təhlükəsizlik mülahizələri ilə şərtləndirildikdə, əcnəbi bu maddənin 1-ci bəndinin (a), (b) və (c) yarımbəndlərində sadalanan hüquqlarından istifadə edilməmişdən əvvəl çıxarıla bilər.

MADDƏ 2

Cinayət işlərinə dair hökmlərdən ikinci instansiyaya şikayət vermə hüququ

1. Cinayət törətməyə görə məhkəmə tərəfindən məhkum edilmiş hər kəsin barəsində çıxarılmış hökmə və ya təyin olunmuş cəzaya yuxarı məhkəmə instansiyasında yenidən baxılması hüququ vardır. Bu hüququn həyata keçirilməsi və onun həyata keçirilə biləcəyi əsaslar qanunla tənzimlənir.

2. Qanunla xırda xətalər hesab olunan hüquqpozmalarla bağlı və ya müvafiq şəxs artıq birinci instansiyada ən yüksək məhkəmə tərəfindən məhkum edilsə və ya bəraət haqqında hökmə qarşı verilmiş apellyasiyaya baxış nəticəsində təqsirli hesab edilib məhkum edilsə, bu hüquqdan istisnaya yol verilir.

MADDƏ 3

Məhkəmə səhvinə görə kompensasiya

Şəxs cinayət əməli törətməyə görə qəti hökmə məhkum edildikdə və sonradan onun haqqında çıxarılmış hökm ləğv edildikdə yaxud o, yeni və ya təzədən ortaya çıxmış halların inandırıcı sürətdə məhkəmə səhvinə yol verildiyini sübuta yetirməsi əsasında əfv edildikdə, belə məhkum etmə nəticəsində cəzaya məruz qalmış şəxs əvvəllər məlum olmayan faktın vaxtında açılmaması onun tam və ya qismən günahı üzündən baş verməyibsə, müvafiq dövlətin qanununa və ya mövcud təcrübəsinə uyğun olaraq kompensasiya alır.

MADDƏ 4

İki dəfə mühakimə edilməmək və ya cəzalandırılmamaq hüququ

1. Heç kəs hər hansı dövlətin qanunlarına və ya cinayət-prosesual normalarına müvafiq olaraq, artıq bəraət aldığı və ya məhkum edildiyi cinayətlərə görə həmin dövlətin yurisdiksiyası çərçivəsində cinayət qaydasında təkrar mühakimə edilə və ya cəzalandırıla bilməz.

2. Bundan əvvəlki bəndin müddəaları, əgər yeni və ya təzədən ortaya çıxmış hallar barəsində məlumatlar varsa və ya əgər əvvəlki araşdırma zamanı işin nəticəsinə təsir göstərən əsaslı pozuntulara yol verilərsə, müvafiq dövlətin qanunlarına və cinayət-prosesual normalarına uyğun olaraq, işə təkrar baxılmasına mane olmur.

3. Konvensiyanın 15-ci maddəsinə əsaslanaraq bu maddənin müddəalarından kənara çıxmağa yol verilmir.

MADDƏ 5

Ər-arvadın hüquq bərabərliyi

Ər-arvad nikaha daxil olmaq və boşanma ilə bağlı məsələlərdə öz aralarında və uşaqları ilə münasibətlərdə bərabər hüquqlara malikdirlər və bərabər mülki-hüquqi cavabdehlik daşıyırlar. Bu maddə uşaqların maraqlarına riayət olunması üçün zəruri tədbirlər görməkdə dövlətlərə mane olmur.

MADDƏ 6

Ərazi tətbiqi

1. Hər hansı dövlət imzalama zamanı və ya özünün təsdiqnaməsini yaxud qəbul və ya bəyənmə haqqında sənədini saxlanılmağa verərkən bu Protokolun tətbiq ediləcəyi ərazini və yaxud əraziləri və bu Protokolun müddəalarının

şamil ediləcəyi belə ərazi və ya ərazilərlə bağlı öhdəliklərinin çərçivəsini göstərə bilər.

2. Hər bir dövlət sonradan istənilən vaxt Avropa Şurası Baş katibinin adına ünvanlanmış bəyanatla, bu Protokolu bəyanatda göstərilən hər hansı digər əraziyə şamil edə bilər. Bu əraziyə münasibətdə Protokol Baş katibin belə bəyanatı aldığı tarixdən iki ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

3. Əvvəlki iki bənd əsasında verilmiş və orada göstərilən hər hansı əraziyə aid olan istənilən bəyanat Avropa Şurası Baş katibinə ünvanlanmış bildiriş vasitəsi ilə geri götürülə yaxud dəyişdirilə bilər. Geri götürülmə və ya dəyişiklik Baş katib tərəfindən belə bildirişin alındığı tarixdən iki ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

4. Bu maddənin müddəalarına müvafiq olaraq verilmiş bəyanat Konvensiyanın 56-cı maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq verilmiş bəyanat hesab edilir.

5. Bu Protokolun hər hansı dövlətin onu ratifikasiya etməsi, qəbul etməsi və ya bəyənməsi əsasında tətbiq olunduğunu həmin dövlətin ərazisi və bu maddənin müddəalarına müvafiq olaraq, həmin dövlətin bəyanatı əsasında bu Protokolun tətbiq olunduğu hər bir ərazi 1-ci maddədə dövlətin ərazisinə istinad məqsədi ilə ayrı-ayrı ərazilər hesab edilə bilər.

6. Bu maddənin 1-ci və 2-ci bəndlərinə müvafiq olaraq bəyanat vermiş hər hansı dövlət sonradan istənilən vaxt həmin bəyanatda göstərilmiş bir və ya bir neçə ərazinin adından Konvensiyanın 34-cü maddəsində nəzərdə tutulduğu kimi, bu Protokolun 1-5-ci maddələri ilə bağlı Məhkəmənin fiziki şəxslərdən, qeyri-hökumət təşkilatlarından və ya fərdlər qrupundan şikayətlər qəbul etmək səlahiyyətini tanıdığını bəyan edə bilər.

MADDƏ 7

Konvensiyaya bağlılıq

İştirakçı dövlətlər bu Protokolun 1-6-cı maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq olaraq tətbiq olunur.

MADDƏ 8

İmzalama və ratifikasiya

Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olub, Konvensiyanı imzalamış dövlətlərin imzalaması üçün açıqdır. O, ratifikasiya olunmalı, qəbul edilməli və ya bəyənilməlidir. Avropa Şurasının üzvü olan dövlət Konvensiyanı əvvəlcədən və ya eyni zamanda ratifikasiya etmədən bu Protokolu ratifikasiya edə və ya bəyənə bilməz. Təsdiqnamələr, qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədlər saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir.

MADDƏ 9

Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olan yeddi dövlətin 8-ci maddənin müddəalarına müvafiq olaraq, Protokolun onlar üçün məcburiliyinə öz razılıqlarını bildirdikləri tarixdən iki ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

2. Protokolun, onun üçün məcburiliyinə sonradan öz razılığını bildirmiş hər hansı üzv dövlət üçün o, həmin dövlətin təsdiqnaməsinin yaxud qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədlərinin saxlanılmağa verildiyi tarixdən iki ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 10

Depozitarinin funksiyası

Avropa Şurasının Baş katibi Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövləti:

- (a) hər hansı imzalama,
- (b) hər hansı təsdiqnamənin yaxud qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədini saxlanılmağa verilməsi,
- (c) 6-cı və 9-cu maddələrə müvafiq olaraq, bu Protokolon qüvvəyə minmə tarixi,
- (d) bu Protokola aidiyyəti olan hər bir digər akt, bildiriş və ya bəyanat barədə xəbərdar edir.

Bunun təsdiqi olaraq, lazımı qaydada vəkil edilmiş aşağıda imza edilənlər bu Protokolu imzaladılar.

1984-cü il noyabrın 22-də Strasburqda, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində, bir nüsxədə imzalanmışdır; həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş surətləri Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövlətə göndərəcəkdir.

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiyaya dair

12 saylı Protokol

Roma, 4. XI. 2000

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Protokolu imzalayan dövlətlər, hamının qanun qarşısında bərabərliyini və qanunla eyni qaydada müdafiə olunmaq hüququnu nəzərdə tutan təməl prinsipi nəzərə alaraq,

1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) tətbiqi vasitəsilə ayrı-seçkiliyə qarşı ümumi qadağanı kollektiv surətdə tətbiq etməklə hamının bərabərliyinin təmsil edilməsi yolunda gələcək addımlar atmaq əzmində olaraq,

ayrı-seçkilik əleyhinə prinsipin iştirakçı dövlətlər tərəfindən tam və səmərəli bərabərliyi təşviq etmək üzrə tədbirlər görülməsinə mane olmadığını təsdiq edərək (bu şərtlə ki, bu tədbirlərin obyektiv və əqlabatan əsası olsun),

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Ayrı-seçkiliyə ümumi qadağa

1. Qanunla nəzərdə tutulmuş istənilən hüquqdan istifadə cins, irq, rəng, dil, din, siyasi və ya digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti,

doğum və ya hər hansı digər əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.

2. Heç kim 1-ci bənddə sadalanan hər hansı əsasa görə hər hansı dövlət hakimiyyəti orqanı tərəfindən ayrı-seçkiliyə məruz qalmamalıdır.

MADDƏ 2

Ərazilərə tətbiq

1. Hər hansı dövlət imzalanma zamanı və ya özünün ratifikasiya, qəbul və təsdiq etmə sənədini saxlanmaya verərkən bu Protokolu tətbiq ediləcəyi ərazini və yaxud əraziləri göstərə bilər.

2. Hər bir dövlət sonradan istənilən vaxt Avropa Şurası Baş katibinin adına ünvanlanmış bəyanatla, bu Protokolu bəyanatda göstərilən hər hansı digər əraziyə şamil edə bilər. Bu əraziyə münasibətdə Protokol Baş Katibin belə bəyanatı aldığı tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

3. Əvvəlki iki bənd əsasında verilmiş istənilən bəyanat, belə bəyanatda göstərilmiş hər hansı əraziyə münasibətdə Baş katibə ünvanlanmış bildiriş vasitəsilə geri götürülə, yaxud dəyişdirilə bilər. Geri götürülmə və ya dəyişiklik Baş katib tərəfindən belə bildirişin alındığı tarixdən tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

4. Bu maddənin müddəalarına müvafiq olaraq verilmiş bəyanat Konvensiyanın 56-cı maddənin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq verilmiş bəyanat hesab edilir.

5. Bu maddənin 1-ci və 2-ci bəndlərinə müvafiq olaraq bəyanat vermiş hər hansı dövlət sonradan istənilən vaxt həmin bəyanatda göstərilmiş bir və ya bir neçə əraziyə münasibətdə Konvensiyanın 34-cü maddəsində nəzərdə tutulduğu kimi, bu Protokolu 1-ci maddəsi ilə bağlı Məhkəmənin fiziki

şəxslərdən, qeyri-hökumət təşkilatlarından və ya fərdlər qrupundan şikayətlər qəbul etmək səlahiyyətini tanıdığını bəyan edə bilər.

MADDƏ 3

Konvensiyaya bağlılıq

İştirakçı dövlətlər bu Protokolu 1-ci və 2-ci maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq olaraq tətbiq olunur.

MADDƏ 4

İmzalanma və ratifikasiya

Bu Protokol Konvensiyanı imzalamış Avropa Şurasının üzv dövlətlərinin imzalaması üçün açıqdır. O, ratifikasiya olunmalı, qəbul edilməli və ya bəyənilməlidir. Avropa Şurasının üzv dövlətləri Konvensiyanı əvvəlcədən və ya eyni zamanda ratifikasiya etmədən bu Protokolu ratifikasiya edə, qəbul edə və ya bəyənlə bilməz. Təsdiqnamələr, qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədlər saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir.

MADDƏ 5

Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olan on dövlətin 4-cü maddənin müddəalarına müvafiq olaraq, Protokolu onlar üçün məcburiliyinə öz razılıqlarını bildirdikləri tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

2. Protokolu, onun üçün məcburiliyinə sonradan öz razılığını bildirmiş hər hansı üzv dövlət üçün o, həmin dövlətin təsdiqnaməsinin, yaxud qəbuletmə və ya bəyənmə haqqında

sənədlərin saxlanılmaya verildiyi tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 6

Depozitarinin funksiyaları

Avropa Şurası Baş katibi Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövləti:

- (a) hər bir imzalanma;
- (b) hər bir təsdiqnamənin, yaxud qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədin saxlanılmaya verməsi;
- (c) 2-ci və 5-ci maddələrə müvafiq olaraq, bu Protokolun qüvvəyə minmə tarixi;
- (d) bu Protokola aidiyyəti olan hər bir digər akt, bildiriş və ya bəyanat barədə xəbərdar edir.

Bunun təsdiqi olaraq, lazımı qaydada vəkil edilmiş aşığıda imza edənlər bu Protokolu imzaladılar.

4 noyabr 2000-ci ildə Romada, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində, bir nüsxədə imzalanmışdır; həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş nüsxələri Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövlətə göndərəcəkdir.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyaya dair

13 saylı Protokol

(bu Protokol bütün hallarda ölüm cəzasının ləğvinə aiddir)

Vilnüs, 3.V.2002

Avropa Şurasının üzvü olub, bu Protokolu imzalayan dövlətlər, hər kəsin yaşamaq hüququnun demokratik cəmiyyətdə əsas dəyər olduğuna və bu hüququn müdafiəsi üçün və bütün insanların şəxsiyyətinə xas olan ləyaqətin tam qəbul edilməsi üçün ölüm cəzasının ləğvinin vacib olduğuna əmin olaraq;

1950-ci il noyabrın 4-də Romada imzalanmış İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiya (bundan sonra «Konvensiya» adlanacaq) vasitəsilə təmin edilən yaşamaq hüququnun müdafiəsini gücləndirmək arzusunda olaraq;

ölüm cəzasının ləğvinə aid olan, 1983-cü il aprelın 28-də Strasburqda imzalanmış Konvensiyaya dair 6 saylı Protokolun müharibə və ya labüd müharibə təhlükəsi zamanı ölüm cəzasını aradan qaldırmadığını nəzərə alaraq;

bütün hallarda ölüm cəzasını ləğv etmək üçün son addımı atmaq əzmində olaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Ölüm cəzasının ləğvi

Ölüm cəzası ləğv olunur. Heç kəs belə cəzaya məhkum edilə və ya edam oluna bilməz.

MADDƏ 2

Öhdəliklərdən geri çəkilmənin qadağan olunması

Konvensiyanın 15-ci maddəsinə əsaslanaraq bu Protokolun müddəaları ilə bağlı öhdəliklərdən geri çəkilməyə yol verilmir.

MADDƏ 3

Qeyd-şərtlərin qadağan olunması

Konvensiyanın 57-ci maddəsinə əsaslanaraq bu Protokolun müddəaları ilə bağlı heç bir qeyd-şərt edilə bilməz.

MADDƏ 4

Ərazilərə tətbiq

1. Hər hansı dövlət imzalanma zamanı və ya özünün ratifikasiya, qəbul və təsdiq etmə sənədini saxlanmaya verərkən bu Protokolun tətbiq ediləcəyi ərazini və yaxud əraziləri göstərə bilər.
2. Hər bir dövlət sonradan istənilən vaxt Avropa Şurası Baş katibinin adına ünvanlanmış bəyanatla, bu Protokolu bəyanatda göstərilən hər hansı digər əraziyə şamil edə bilər. Bu əraziyə münasibətdə Protokol Baş katibin belə bəyanatı aldığı tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.
3. Əvvəlki iki bənd əsasında verilmiş istənilən bəyanat, belə bəyanatda göstərilmiş hər hansı əraziyə münasibətdə Baş katibə ünvanlanmış bildiriş vasitəsilə geri götürülə, yaxud

dəyişdirilə bilər. Geri götürülmə və ya dəyişiklik Baş katib tərəfindən belə bildirişin alındığı tarixdən tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 5

Konvensiyaya bağlılıq

İştirakçı dövlətlər bu Protokolun 1-4-cü maddələrinin müddəalarını Konvensiyanın əlavə maddələri hesab edirlər və Konvensiyanın bütün müddəaları müvafiq olaraq tətbiq olunur.

MADDƏ 6

İmzalanma və ratifikasiya

Bu Protokol Konvensiyanı imzalamış Avropa Şurasının üzv dövlətlərinin imzalaması üçün açıqdır. O, ratifikasiya olunmalı, qəbul edilməli və ya bəyənilməlidir. Avropa Şurasının üzv dövlətləri Konvensiyanı əvvəlcədən və ya eyni zamanda ratifikasiya etmədən bu Protokolu ratifikasiya edə, qəbul edə və ya bəyənlə bilməz. Təsdiqnamələr, qəbul etmə və ya bəyənmə haqqında sənədlər saxlanılmaq üçün Avropa Şurasının Baş katibinə verilir.

MADDƏ 7

Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol Avropa Şurasının üzvü olan on dövlətin 6-cı maddənin müddəalarına müvafiq olaraq, Protokolun onlar üçün məcburiliyinə öz razılıqlarını bildirdikləri tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.
2. Protokolun, onun üçün məcburiliyinə sonradan öz razılığını bildirmiş hər hansı üzv dövlət üçün o, həmin dövlətin təsdiqnaməsinin, yaxud qəbuletmə və ya bəyənmə haqqında

sənədlərin saxlanılmaya verildiyi tarixdən üç ay keçdikdən sonra gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

MADDƏ 8

Depozitarinin funksiyaları

Avropa Şurası Baş katibi Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövləti:

- (a) hər bir imzalanma;
- (b) hər bir təsdiqnamənin, yaxud qəbuletmə və ya bəyənmə haqqında sənədin saxlanılmaya verməsi;
- (c) 4-cü və 7-ci maddələrə müvafiq olaraq, bu Protokolun qüvvəyə minmə tarixi;
- (d) bu Protokola aidiyyəti olan hər bir digər akt, bildiriş və ya bəyanat barədə xəbərdar edir.

Bunun təsdiqi olaraq, lazımi qaydada vəkil edilmiş aşağıda imza edənlər bu Protokolu imzaladılar.

3 may 2002-ci ildə Vilnüsdə, hər iki mətni eyni qüvvəyə malik olmaqla, ingilis və fransız dillərində, bir nüsxədə imzalanmışdır; həmin nüsxə Avropa Şurasının arxivində saxlanılır. Avropa Şurasının Baş katibi təsdiq olunmuş nüsxələri Avropa Şurasının üzvü olan hər bir dövlətə göndərəcəkdir.

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası

European Court on Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex
www.echr.coe.int

AZE